

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/199/174/95

MIĘDZY I A II TURĄ WYBORÓW PREZYDENCCKICH

- REAKCJE NA WYNIKI I TURY**
- TERMIN PODJECIA DECYZJI**
- PRZEPLÝW ELEKTORATÓW**
- OCENA PRZYSZŁEJ PREZYDENTURY**

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD'95

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

W I turze wyborów prezydenckich wzięło udział ok 65% uprawnionych do głosowania. W naszej najnowszej historii - po 1989 roku - dotychczasowe wybory nie cieszyły się tak dużym zainteresowaniem i nie zmobilizowały tak dużej liczby osób do wzięcia udziału w głosowaniu. Warto zatem odpowiedzieć na pytanie, jak Polacy przyjęli wyniki I tury wyborów¹?

		CBOS
<p>Z jakimi uczuciami przyjął Pan(i) wyniki I tury wyborów? (Respondenci mogli wskazać nie więcej niż dwie możliwości)</p>		
Z niepewnością i obawami		41%
Z radością i zadowoleniem		35%
Z rozczarowaniem		17%
Z zaskoczeniem		14%
Ze zniechęceniem		8%
Ze złością		5%
Z obojętnością		21%
Trudno powiedzieć		4%

Rezultaty nie były zaskoczeniem dla znacznej części społeczeństwa. Dominującymi odczuciami, z jakimi Polacy przyjęli wyniki I tury, są niepewność i obawa (41% wskazań). Niemaló badanych (co trzeci) jest nimi usatysfakcjonowanych - odczuwa z tego powodu radość bądź zadowolenie. Okazuje się, że przejście Aleksandra Kwaśniewskiego i Lecha Wałęsy do II tury niewielu też rozczarowało, a u co dwudziestego zaledwie wywołało złość czy gniew.

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (66) zrealizowano w dniach 9-12 listopada '95 na 1253-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków.

Z awansu swego kandydata do II tury wyborów cieszą się przede wszystkim wyborcy Aleksandra Kwaśniewskiego. Aż dwie trzecie respondentów, którzy oddali głos na lidera SLD, odczuwa radość lub zadowolenie z tego faktu (66%). Dość znaczną jednak grupę jego zwolenników stanowią ci, dla których wynik wyborów jest źródłem obaw lub niepewności (21%). Jak można się domyślać, podłożem tych obaw może być stosunkowo niewielka przewaga, jaką kandydat lewicy uzyskał nad Lechem Wałęsą, a co za tym idzie - zapowiedź wyrównanych szans obu pretendentów w II turze. Za taką interpretacją przemawia fakt, iż wiara w prezydenturę Kwaśniewskiego wśród jego własnych zwolenników jest stosunkowo słaba. Przeświadczenie takie żywi tylko niespełna połowa deklarujących dlań poparcie. Natomiast Lech Wałęsa uchodzi za faworyta II tury wyborów nie tylko wśród zamierzających na niego głosować, ale i w powszechnej opinii. Wydaje się, że taka konfiguracja uczuć może zaowocować silną mobilizacją sympatyków Aleksandra Kwaśniewskiego - prawdopodobnie nie zabraknie ich przy urnach wyborczych w dniu głosowania.

Znamienne, że radość i satysfakcję w dużo mniejszym stopniu odczuwają ci, którzy opowiedzieli się 5 listopada za drugim zwycięskim kandydatem I tury - Lechem Wałęsą. Uczuć takich doświadcza tylko co trzeci jego wyborca. Natomiast większa część jego elektoratu przyjęła wynik I tury z mieszanymi uczuciami. W przypadku co czwartego spośród wyborców obecnego prezydenta można mówić o zaskoczeniu, równie często też o rozczarowaniu (22%). Wśród badanych głosujących na Lecha Wałęsę dominującym uczuciem są jednak obawy i niepewność (48%). Trudno rozstrzygnąć, jakie jest podłoże owego niepokoju. Może się on wiązać z obawami o niekorzystny dla własnego kandydata wynik II tury, a może też jego dotychczasowi wyborcy wybiegają myślą w przyszłość i z niepokojem oczekują pięciu lat rządów wyłonionego w tych wyborach prezydenta. Dla wielu osób Lech Wałęsa był wyborem strategicznym i negatywnym, a nie podyktowanym „sercem”.

Z wyniku I tury najbardziej niezadowoleni są jednak, co zrozumiale, wyborcy tych kandydatów, którzy odpadli już z wyścigu o prezydenturę. **Rozczarowanie i zniechęcenie jest stosunkowo najsilniejsze w elektoratach Jana Olszewskiego** (odpowiednio: 37% i

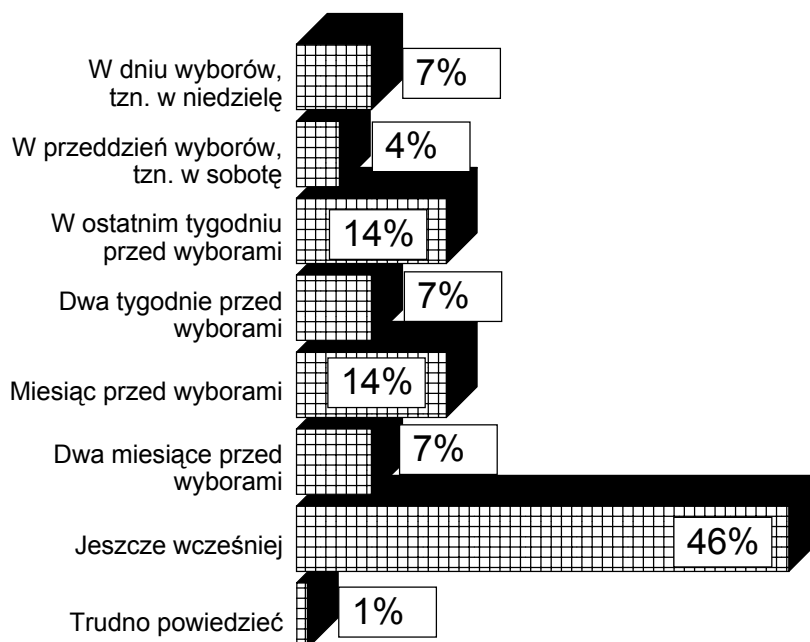
15% wskazań wśród jego zwolenników), **Jacka Kuronia** (odpowiednio: 33% i 23%) oraz **Hanny Gronkiewicz-Waltz** (odpowiednio 20% i 21%). Stosunkowo też najczęściej jej zwolennicy przyjęli ze złością rezultaty I tury (18%). Także w elektoratach tych kandydatów uczucia te odsuwają się na dalszy plan wobec niepokoju i obaw, jakimi napawa ich awans głównych pretendentów.

Uczucia, z jakimi niedawni wyborcy przyjęli wyniki I tury, mogą wpływać na zamiar uczestniczenia w decydującym głosowaniu. **Chęci wzięcia udziału w II turze wyborów prezydenckich najbardziej sprzyja, co oczywiste, satysfakcja badanych z wyników I tury. Jak podkreślaliśmy, należą do nich przede wszystkim osoby, które oddały głos na Aleksandra Kwaśniewskiego.** Warto zauważyć, że częściej niż pozostali głosować chcą jednak także ci, którzy pełni są obaw i niepokoju o kształt przyszłej prezydentury czy rezultat ostatecznego głosowania. Można więc stwierdzić, że tego rodzaju reakcja nie zapowiada bierności, a tym samym raczej nie będzie sprzyjać absencji wyborczej. **Wśród głosujących zabraknąć może natomiast tych, którzy przyznają, że są rozczarowani wynikami I tury.** Z największym prawdopodobieństwem można powiedzieć, że 19 listopada nieobecne będą w lokalach wyborczych osoby, które wykazują obojętność wobec awansu Kwaśniewskiego i Wałęsy do II tury wyborów.

Terminy podjęcia decyzji wyborczych a preferencje w I turze wyborów prezydenckich

Najwięcej ankietowanych (46%) biorących udział w I turze wyborów podjęło decyzję wyborczą jeszcze przed rozpoczęciem kampanii. Oznacza to, że nie miała ona większego wpływu na ich postanowienie, które oparte było na mocnych przekonaniach i określonej wizji przyszłej prezydentury.

RYS. 1. **KIEDY ZDECYDOWAŁ SIĘ PAN(I), ŻE BĘDZIE GŁOSOWAĆ NA TEGO WŁAŚNIE KANDYDATA?**

Podjęmowanie decyzji wyborczych przez elektoraty dwóch głównych pretendentów do fotela prezydenckiego miało nieco inny przebieg.

Tabela 1

w procentach

Wyborcy	Termin podjęcia decyzji o wyborze kandydata:						
	w dniu wyborów	w przeddzień wyborów	w ostatnim tygodniu	2 tygodnie przed wyborami	miesiąc przed wyborami	2 miesiące przed wyborami	jeszcze wcześniej
Aleksandra Kwaśniewskiego	20	23	26	28	32	48	40
Lecha Wałęsy	29	36	32	33	34	24	39
Pozostałych kandydatów łącznie	51	41	42	39	34	28	21

Podstawę procentowania stanowią wyborcy podejmujący decyzje w różnych terminach.

Na długo przed kampanią prezydencką taka sama część ankietowanych podjęła już swoje konkretne decyzje wyborcze dotyczące dwu głównych kandydatów. **Natomiast osoby**

decydujące się na wybór w ostatniej chwili częściej głosowały na Lecha Wałęsę. Trudno na tej podstawie wnioskować, czy zdecydował o tym przebieg kampanii obu kandydatów, czy też był to element strategii wyborczej. Wtedy było już wiadomo, że ci dwaj pretendenci - pozostający w wyraźnej i czytelnej opozycji - będą ubiegać się o urząd prezydenta w II turze wyborów.

Powyższa analiza pokazuje decyzje wyborcze elektoratów obu kandydatów na tle wszystkich wyborców. Można też spojrzeć na ten problem inaczej i porównać podejmowanie decyzji wyborczych przez elektoraty pretendentów do prezydentury.

Tabela 2 w procentach

Na kogo Pan(i) głosował(a) w I turze wyborów? Czy na:	Kiedy podjął(ęła) Pan(i) decyzję o głosowaniu na tego właśnie kandydata?						
	w dniu wyborów	w przeddzień wyborów	w ostatnim tygodniu	2 tygodnie przed wyborami	miesiąc przed wyborami	2 miesiące przed wyborami	jeszcze wcześniej
Aleksandra Kwaśniewskiego	4	3	11	6	13	10	52
Lecha Wałęsę	6	4	13	7	14	5	51

Zdecydowana część elektoratów obu rywali podjęła swoje decyzje przed kampanią wyborczą, a w ostatnich dniach więcej ociągających się poparło Lecha Wałęsę. Należy jednak przypomnieć, że opieramy się tylko na deklaracjach, że pamięć ludzka jest zawodna, a ludzie chętnie przypisują sobie zdecydowane postawy i udział w zwycięstwie.

Przeływ elektoratów

Wśród osób, które deklarują zamiar wzięcia udziału w II turze wyborów prezydenckich, poparcie dla obu kandydatów jest bardzo wyrównane: na Lecha Wałęsę zamierza głosować 46%, na Aleksandra Kwaśniewskiego - 43%. Co dziesiąty respondent nie jest zdecydowany, na kogo odda swój głos. W badaniu, które było przeprowadzone przed debatami TV, poparcie dla Wałęsy w II turze wyborów najczęściej (95%) deklarowały osoby, które głosowały na niego w I turze. Ze strony pozostałych elektoratów stopień poparcia jest wyraźnie zróżnicowany. Chęć głosowania na obecnego prezydenta wyraża 67% wyborców Jana Olszewskiego, 48% - Jacka

Kuronia, 35% - Waldemara Pawlaka, 30% - Tadeusza Zielińskiego. O pozostałych grupach wyborców nie można się wypowiadać, ponieważ są zbyt mało liczne.

Oddanie głosów na Kwaśniewskiego również najczęściej (96%) deklaruje jego własny elektorat z I tury wyborów, kolejno zaś wyborcy: Pawlaka (39%), Zielińskiego (23%), Kuronia (22%) oraz Olszewskiego (13%).

Jedynie w elektoracie Pawlaka jest nieco więcej zwolenników Kwaśniewskiego niż Wałęsy, w pozostałych - wyraźnie przeważają odsetki osób zamierzających głosować na Wałęsę. Przewaga ta najbardziej widoczna jest wśród wyborców Olszewskiego i Kuronia, najmniej zaś w elektoracie Zielińskiego.

Osób niezdecydowanych, które tydzień przed II turą wyborów jeszcze nie umiały powiedzieć, na kogo chciałyby głosować, najwięcej jest w elektoracie Zielińskiego (41%), Kuronia (30%) i Pawlaka (26%).

Tabela 3 w procentach

Na kogo Pan(i) głosował(a) w I turze? Na:	Na którego z kandydatów najchętniej oddał(a)by Pan(i) głos w II turze wyborów? Na:				Liczba osób
	Aleksandra Kwaśniewskiego	Lecha Wałęsę	Jeszcze nie wiem	Skreślę obu	
Jacka Kuronia	22	48	30	-	54
Aleksandra Kwaśniewskiego	96	1	3	-	305
Jana Olszewskiego	13	67	16	4	39
Waldemara Pawlaka	39	35	26	-	26
Lecha Wałęsę	1	95	4	-	307
Tadeusza Zielińskiego	23	30	41	7	22

Kto byłby lepszym prezydentem?

W II turze wyborów Polacy będą wybierać między Aleksandrem Kwaśniewskim i Lechem Wałęsą. Wyniki sondaży wskazują, że szanse obu kandydatów są obecnie bardzo wyrównane. Interesujące jest zatem sprawdzenie, jak respondenci oceniają ewentualną

prezydenturę każdego z kontrkandydatów. Czy - według nich - lepszym prezydentem byłby Aleksander Kwaśniewski czy też Lech Wałęsa?

W grupie badanych deklarujących zamiar udziału w II turze wyborów tylko 2% oceniło negatywnie zarówno ewentualną prezydenturę Kwaśniewskiego, jak i Wałęsę. Pozytywna ocena jednego z kandydatów w zasadzie wykluczała taką samą ocenę jego kontrkandydata.

Średnie oceny przyszłej prezydentury uzyskane przez obu kandydatów w grupie osób zamierzających głosować są bardzo zbliżone i dość wysokie. Aleksander Kwaśniewski jako ewentualny prezydent otrzymał ocenę 7,54 (na 9-punktowej skali, na której 9 było wartością najwyższą), a Lech Wałęsa - 7,28.

Ocena wystawiona ewentualnej prezydenturze obu kandydatów ma szczególne znaczenie w przypadku respondentów wahających się, czy uczestniczyć w wyborach, i tych, którzy deklarując swój udział nie są zdecydowani, na kogo oddać głos. W przypadku II tury wyborów i w sytuacji, kiedy szacowane poparcie dla kandydatów jest bardzo wyrównane, decyzje tego rodzaju potencjalnych wyborców mogą istotnie zaważyć na ostatecznym wyniku głosowania. Wyrażana przez te osoby ocena ewentualnej prezydentury obu kandydatów może natomiast wiele mówić o ich preferencjach wyborczych.

Tabela 4. Ocena ewentualnej prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego i Lecha Wałęsy w zależności od deklaracji uczestnictwa w głosowaniu lub absencji wyborczej w procentach

Czy zamierza Pan(i) brać udział w II turze wyborów?	Jakim prezydentem byłby w przypadku zwycięstwa:					
	Aleksander Kwaśniewski			Lech Wałęsa		
	złym	średnim	dobrym	złym	średnim	dobrym
Na pewno tak	24	34	37	32	30	35
Jeszcze się waham	16	48	21	38	37	14
Raczej nie	20	51	10	29	30	24

Podstawą procentowania jest deklaracja uczestnictwa w głosowaniu lub absencji wyborczej; pominięto kategorię „trudno powiedzieć”.

W grupie osób zamierzających głosować 19 listopada nieco lepsze oceny jako ewentualny prezydent zebrał Aleksander Kwaśniewski. Trochę więcej respondentów niż w przypadku Lecha Wałęsy uznało, że - jeśli lider SLD wygra wybory - będzie dobrym lub średnio dobrym prezydentem. Negatywną ocenę ewentualnej kandydaturze Kwaśniewskiego wystawił co czwarty ankietowany wybierający się na wybory, natomiast niemal co trzeci - niekorzystnie ocenia przyszłą prezydenturę Lecha Wałęsy. Warto podkreślić, że w opinii ogółu ankietowanych deklarujących udział w II turze głosowania żaden z kandydatów nie uzyskał jednoznacznie pozytywnych ocen jako ewentualny prezydent.

Dane wskazują, że **udział w wyborach osób dotychczas niezdecydowanych mógłby być korzystniejszy dla Kwaśniewskiego niż dla Wałęsy**. Ogólnie rzecz biorąc, w opinii ankietowanych wahających się - głosować czy nie - lepszym prezydentem byłby Kwaśniewski. Spośród osób niezdecydowanych ponad dwie trzecie oceniło jako "dobrą" lub "średnią" ewentualną prezydenturę Kwaśniewskiego, a połowa - prezydenturę Wałęsy. Istotniejsze jest jednak to, że podczas gdy przyszłą prezydenturę Kwaśniewskiego negatywnie ocenia tylko 16% badanych wahających się, czy pójść na wybory, to Lechowi Wałęsie ocenę taką wystawia aż 38% respondentów w tej grupie.

Innym aspektem omawianej kwestii jest ocena ewentualnej prezydentury obu kandydatów wyrażana przez ich zdeklarowanych wyborców. Ocena taka może być traktowana jako swego rodzaju wskaźnik zasięgu zjawiska głosowania taktycznego.

Tabela 5. Ocena ewentualnej prezydentury Aleksandra Kwaśniewskiego i Lecha Wałęsy w zależności od deklaracji poparcia dla kandydatów

Na którego z kandydatów najchętniej oddał(a)by Pan(i) głos w II turze wyborów?	w procentach					
	Jakim prezydentem byłby w przypadku zwycięstwa:					
	Aleksander Kwaśniewski			Lech Wałęsa		
	złym	średnim	dobrym	złym	średnim	dobrym
Na A. Kwaśniewskiego	1	23	76	68	28	3
Na L. Wałęsę	50	38	5	3	26	70
Jeszcze nie wiem	9	58	21	13	66	12

Zarówno w elektoracie Aleksandra Kwaśniewskiego, jak i Lecha Wałęsy przeważa pozytywna opinia o ewentualnej prezydenturze popieranego kandydata. Jednocześnie potencjalni wyborcy obu polityków przekonani są, że kontrkandydat nie byłby dobrym prezydentem; przy czym należy dodać, że **łagodniejsi w swych opiniach o przeciwniku są zwolennicy Lecha Wałęsy**. Połowa spośród nich sądzi, że Kwaśniewski byłby złym prezydentem, a aż 38% daje mu ocenę średnią, podczas gdy wśród zwolenników Kwaśniewskiego ponad dwie trzecie negatywnie ocenia przyszłą prezydenturę Wałęsy, a 28% - jako średnią. Taka konfiguracja opinii wynikać może przede wszystkim z tego, że oceniając Lecha Wałęsę jako przyszłego prezydenta wyborcy opierają się, jak można przypuszczać, na doświadczeniach związanych z jego dotychczasową działalnością na tym stanowisku, natomiast Aleksander Kwaśniewski w roli prezydenta jest wciąż "wielką niewiadomą". Jednocześnie wydaje się, że **"ostrzejsze" oceny wystawiane Wałęsie przez zwolenników Kwaśniewskiego wskazują na niebagatelne znaczenie, jakie przy podejmowaniu przez nich decyzji wyborczej może mieć pragnienie zmiany na stanowisku prezydenta**.

Teza o szerokim zasięgu zjawiska głosowania taktycznego w II turze wyborów nie znajduje potwierdzenia w deklaracjach badanych. Zarówno w przypadku Aleksandra Kwaśniewskiego, jak i Lecha Wałęsy odsetek osób deklarujących zamiar poparcia w wyborach swego kandydata i jednocześnie negatywnie oceniających jego przyszłą prezydenturę jest znikomy. Jednakże duża liczba ankietowanych dających obu pretendentom ocenę "średnią" pozwala przypuszczać, że prawdopodobnie zachodzi tu zjawisko swego rodzaju racjonalizacji decyzji wyborczej, polegające na tym, że respondenci zdecydowani poprzeć w wyborach konkretnego kandydata skłonni są jednocześnie nieco lepiej oceniać jego przyszłą prezydenturę.

Podobnie jak w przypadku osób niezdecydowanych w kwestii uczestnictwa w wyborach, istotne znaczenie mają opinie o ewentualnej prezydenturze obu kandydatów wyrażane przez mających zamiar głosować, ale wahających się, na kogo oddać swój głos. Zakładając, że oceny te wiele mówią o ich preferencjach wyborczych, można przypuszczać, że większa część spośród tych osób poprze w wyborach Aleksandra Kwaśniewskiego. Wskazuje na to fakt, że w grupie tej kandydat SLD uzyskał więcej od obecnego prezydenta ocen pozytywnych, a mniej negatywnych.